

שקר החן והבל היופי – האמנם?

שיחה על פרשת נשא

פרשת נשא, הארוכה בפרשיות התורה, מכילה נושאים מגוונים. מבין נושאים אלה אני רוצה לדבר על סוטה ונזיר. על סוטה אעיר הערה קצרה ואח"כ אעבור לנזיר:

עצם הדיבור על "סוטה" בלשון נקבה וביחיד הן בתורה והן במשנה ובתלמוד, ממקד את המחשבה על אישה החשודה בהתנהגות בזויה. אין ספק שהיא ראויה לגנאי, אלא שצריך לשאול: האם אותה "סוטה" היתה יכולה לסטות אילולי נמצא מישהו, גבר, שמלאו לבו לטמא את אשת רעהו? הרי אותה סוטה צריכה שותף לדבר עבירה כדי לעשות את מה שבגיננו היא מוקעת. אם כן, מה דעתכם על המונח "סוטים"? כלומר גם היא וגם הוא לא טלית שכולה תכלת.

כיוון שהערתי את ההערה, אעבור לנושא העיקרי:

כשאנחנו קוראים את הפסוקים בפרשה שדנים בנושא נזירות, בין השורות אנחנו יכולים להבחין בכך שהתורה לא בדיוק מעודדת את הנזירות. כי מה מחויב הנזיר לעשות? הוא צריך להביא קורבנות: אשם, חטאת ועולה. אבל מי בדרך כלל מביא קורבנות כאלה? הלא האדם החוטא הוא שמביא אותם. כלומר מעמדו של הנזיר שווה-ערך למעמדו של מי שעבר עבירה.

בגמרא אומרים את הדברים בצורה יותר מפורשת. הגמרא, במסגרת העיסוק בשאלה האם נדרים הם דבר טוב או לא, מביאה את דבריו של שמעון הצדיק, שמקורם במסכת נזיר. שמעון הצדיק הוא כינויו של שמעון בן חוננו שהיה כהן גדול ומנהיג בתקופת בית שני, משיירי הכנסת הגדולה כפי שנאמר במשנה, פרקי אבות. הוא חי בסוף תקופת שלטון הפרסים ותחילת שלטון היוונים בארץ ישראל, כלומר במאה השלישית לפני הספירה. שמעון הצדיק לא ראה את הנזירות בעין יפה, אולי מפני שהנזיר פורש מן הציבור, ולו לתקופת מה, ועולם האמונה היהודי לא מעודד את הפרישה מן הציבור. את מורת רוחו מן התופעה הוא מביע כך:

אמר שמעון הצדיק: מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא אלא אחד.

פעם אחת בא אדם אחד נזיר מן הדרום, וראיתיו שהוא יפה עיניים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים, אמרתי לו: בני, מה ראית להשחית את שערך זה הנאה? אמר לי "רועה הייתי לאבא בעירי, הלכתי למלאות מים מן המעיין ונסתכלתי בבבואה שלי, ופחז עלי יצרי ובקש לטורדני מן העולם, אמרתי לו: רשע! למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך, במי שהוא עתיד להיות רמה ותולעה? העבודה, שאגלחך לשמים!" מיד עמדתי ונשקתיו על ראשו, אמרתי לו: בני, כמוך ירבו נזירי בישראל, עליך הכתוב אומר: "איש... כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה".

במודרנה, כלומר בזמנים שלנו, הרבה מפרשים נוהגים לערוך השוואה בין הסיפור הזה לבין סיפור אחר, לא מהמורשת שלנו, אגדה קדומה מהמיתולוגיה היוונית, סיפורו של נרקיסוס: נרקיסוס היה בן לאלים, עלם חמודות, יפה תואר ובלורית. לכן נימפות רבות התאהבו בו וניסו למשוך את תשומת לבו, אבל הוא התעלם מחיזוריהן ודחה אותן מעל פניו. בין המחזרות היתה גם הנימפה אֶכו (Echo).

אכו נהגה לדבר עד בלי די, מין פטפטנית כזאת. לכן זאוס הטיל עליה את התפקיד להעסיק את הָרָה אשתו בדיבורים, כדי שלא תתפוס אותו בשעת בגידתו עם חברותיה הנימפות. אבל מה לעשות, הָרָה גילתה את האמת. נגד זאוס, האדיר באלים, היא לא יכלה לעשות הרבה. לכן היא קיללה את אכו שהיא לא תוכל לדבר מרצונה ורק תוכל לחזור על דברי אחרים (מכאן באה המילה אקו בשפות אירופאיות שפירושה הד של קול). לאחר שנרקיסוס דחה גם את חיזוריה של אֶכו, החליטו האלים להעניש אותו על יהירותו. מלאכת הענישה הוטלה על נֶמְסִיס, אלת הנקמה, והיא הענישה אותו בכך שלעולם לא יוכל לאהוב אדם אחר, אלא רק את עצמו.

(בכלל החבר'ה האלה שישבו על כס המשפט באולימפוס גילו מידה רבה של יצירתיות! אחת מענישה מישהי שלעולם לא תוכל לומר דברים משלה, ואחרת מחליטה שהנאשם לעולם לא יוכל לאהוב אלא את עצמו. בזמננו מי שמע על שופט שהוציא גזר דין על נאשם שפצע את חברו בסכין, שיותר הוא לא יוכל להשתמש בסכין?)

על כל פנים, העונש התממש כשיום אחד יצא נרקיסוס למסע ציד והגיע לאגם מים מתוקים. היות והיה צמא כרע ברך ליד האגם והתכופף לשתות מים. בו ברגע הופיעה בבואתו במי האגם. כשהוא ראה את בבואתו במים מיד התאהב בעצמו ולא יכול היה לגרוע עין מדמותו. כך הוא קפא על מקומו עד שמת. ובמקום שהוא מת צמח פרח יפה שקראו לו "נרקיס".

בכל אותו זמן, אֶכו עקבה אחרי אהובה בכל, עד שגם היא מתה, ורק קולה נשאר על פני האדמה – מעין רומאו ויוליה בגרסה יוונית אולימפית.

הדמיון בין שני הסיפורים ברור. בשניהם עלם יפה מגיע למקור מים, ומתפעל מיפי דמותו המשתקפת בהם. במקרה של נרקיסוס הוא מתאהב בעצמו עד מוות, בעוד שבמקרה של הנזיר מהדרום המחשבה על המוות עוזרת לו להתנתק מהדמות ולהינצל. הציר המרכזי סביבו נעים הסיפורים הוא פרדוקס היופי. פרדוקס היופי נובע מכך שבעל היופי לא נהנה ממנו משום שהוא לא רואה את עצמו אלא באמצעים חיצוניים כגון מראה, ולעתים לא מזומנות. יכול מאוד להיות שהוא מודע ליופיו, אבל מודעות והנאה זה לא אותו דבר. אותה הנאה שנופלת בחלקם של מי שרואים אותו איננה נחלתו שלו.

נרקיסוס ואכו הם שתי דמויות הפוכות זו לזו. נרקיסוס חושב ומרגיש שהיופי הוא דבר חיצוני ולכן הוא מתנכר לנימפות המתפעלות מיופיו. לעומתו אכו לא מפסיקה לשאול שאלות שפונות אל האחר, וגם אחרי העונש היא חוזרת על דבריו של האחר. במפגש בין השניים נרקיסוס לא מודע לכך שהוא שומע את אכו, ונדמה לו שהוא חוזר ושומע את עצמו. שניהם מתים בסופו של דבר במעין טרגדיה שייקספיראית שבה האמת מופיעה בסופו של דבר על גבי ערימה של גופות. אבל במקום המסר של החדלון המופיע בגרסה היוונית, הגרסה היהודית מביאה מסר של תיקון.

כי מה עושה הנזיר עם היופי? הוא משחית אותו בכך שהוא גוזר את השיער! אלא שזה לא בדיוק נכון. הוא מגלח את שיערו עכשיו, אבל השיער יחזור לגדול. בפעם הבאה שהשיער יגדל הוא כבר לא ייכנע ליצרו. בעצם גם הפעם הוא לא נכנע ליצרו כי הוא החליט להיות נזיר. מכאן התיקון, ומכאן אפשר גם להבין את עמדתו של שמעון הצדיק. אם ההחלטה על נזירות נובעת מרצון להתגבר על היצר, ובתור מעשה זמני, שמעון הצדיק יכול להסכים איתה, אבל אם היא נובעת ממניעים אחרים, הוא מסתייג ממנה.

הכין: ניסן אבדי